

Emil Vajgand
Srednja poljoprivredno-prehram-
bena škola
Dragan Vajgand
Osnovna škola "21. oktobar"
Sombor
Mentori: Ljubica Vajgand, prof.
Karlo Vajgand, prof.

LEPTIRI U SOMBORU I OKOLINI

Okolina Sombora obiluje šumama, livadama i slatinama. Na ova vaskim terenima su prisutni leptiri u velikom broju pa nas je to privuklo da se već više godina bavimo sakupljanjem leptira. Nastala je velika zbirka sa više od hiljadu primenjaka.

Za sakupljene leptire vodimo kartice u koje unosimo sledeće podatke: stručno i narodno ime, sinonime, rasprostranjenost, i brojnost leptira, vreme javljanja leptira po mesecima, aktivnost u toku dana ili noći, vreme javljanja gusenice, ishranu i spoljašnji izgled gusenice, način prezimljavanja kao i lična zapažanja. Više desetina leptira smo posmatrali kod kuće te raspolažemo sa dosta podataka koji se odnose na leptire našeg kraja.

Do sada smo sakupili 54 vrste dnevnih i sumračnih i 56 vrsta noćnih leptira koji pripadaju sledećim familijama:

Cossidae-drvotočci-2 vrste

Zygaenidae-ovnići, ivanjske ptice-3 vrste

Amatidae-lažne ivanjske ptice-1 vrsta

Arctiidae-medonjice, medvedići-6 vrsta

Lymantriidae-gubari, prelci, predje-2 vrste

Noctuidae-sovice-22 vrste

Tetheidae-tkači-1 vrsta

Geometridae-grbice, zemljomerke, pedaljci-11 vrsta

Lasiocampidae-kvočke, sviloprelje-2 vrste

Attacidae-noćni paunovci, carski leptiri-2 vrste

Sphingidae-veštice, ljiljci-4 vrste

Papilionidae-lastin repci-3 vrste

Pieridae-belci-11 vrsta

Lycenidae-plavci-7 vrsta

Riodinidae-mozaični leptiri-1 vrsta

Nymphalidae-šarenjaci-17 vrsta

Satyridae-okači-11 vrsta

Hesperidae-sumračnjaci-4 vrste

Beleženjem broja leptira i njihovog vremena javljanja utvrdili smo da se ne pojavljuju u istom broju tokom godine, zato smo vreme javljanja leptira uporedili na grafikonu sa srednjim mesečnim temperaturama i srednjim mesečnim količinama padavina tokom godine. Utvrdili smo da se najveći broj noćnih leptira javlja u VII mesecu, čak 46 od 56 vrsta pri srednjoj mesečnoj temperaturi od 20°C i srednjoj mesečnoj količini padavina od 64 mm. Dnevni i sumračni leptiri su najbrojniji u VI mesecu kada se pojavljuje 49 od 54 vrste pri istoj srednjoj mesečnoj temperaturi i srednjoj mesečnoj količini padavina od 46 mm. Da se zapaziti da su letnji meseci (VI, VII, VIII) najbrojniji vrstama leptira. Kod noćnih leptira se najveći broj larvi, 37 od 56 vrsta javlja u VI mesecu. U jesenjim mesecima broj leptira se smanjuje što je sigurno u vezi sa opadanjem temperature i promenama koje jesen izaziva kod biljaka. Zanimljivo je kod noćnih leptira da se posle opadanja broja larvi u VIII mesecu njihov broj ponovno povećava u IX mesecu. Ovo povećanje leptira u stadijumu larve tokom IX meseca je verovatno u vezi sa povećanom količinom padavina u VII mesecu. Ovu povezanost pojavljivanja larvi sa padavinama možemo još bolje zapaziti na grafikonima koje smo posebno načinili za familiju sovica i grbica. Na ovim grafikonima je vrlo uočljivo da izlomljena krivulja srednje mesečne količine padavina prati izlomljenu krivulju broja vrsta larvi, a krivulja broja vrsta leptira prati srednje mesečne temperature.

Kod dnevnih leptira smo utvrdili da je od 54 vrste 20 vrsta sa jednom, a 19 sa dve generacije. Obzirom da se broj generacija od severa prema jugu povećava, zaključak je da se ovaj odnos poklapa sa klimatskim pojasom u kome se nalazi Sombor, a to je umereni pojas. Međutim, kod jednog broja vrsta se pojavljuje i treća generacija, u jednom slučaju čak i četvrtata. Tu pojavu smo doveli u vezu sa specifičnošću klime okoline Sombora koje je u suštini kontinentalna klima srednjeevropskog tipa sa prosekom padavina od 588 mm godišnje i vrlo topnim letnjim mesecima čija je srednja temperatura 20°C . Najveći broj dnevnih leptira u prvoj generaciji pojavljuje se u proletnjim mesecima, druga generacija u letnjim, a treća krajem leta i u jesenjim mesecima.

Zahvaljujući dnevnih leptira mogli smo doći do uporednih podataka o razlikama jedinki između generacija, kao i razlika unutar vrsta koje se ogledaju u veličini, šarama, nijansama boja itd.

Najzanimljivije su promene koje smo uočili kod sledećih vrsta:

Aphantopus hiperanthus koji na prednjim krilima sa gornje strane ima tri tačke. U literaturi se navodi mogućnost da se rednjim slučajevima umesto tri može pojaviti manji broj tačaka. Mi smo u našem terenu hvatali daleko više primeraka sa jednom ili sa dve tačke nego sa tri.

Laptidea sinapis - tamne mrlje na prednjim krilima su skoro potpuno nestale na gornjoj strani, a sa donje strane krila su ostala nepromenjena. U literaturi se navodi da u tim slučajevima dolazi do promena u šarama i sa donje strane krila.

Agapetes galatea - pošto ovaj leptir pripada porodici okača za očekivati je da se uvek uočava "oko" na prednjim krilima sa gornje strane. Zapazili smo da je ovo kod nekih jedinki uočljivo dok se kod drugih stapa sa okolnim tamnim šarama. Svetla polja mogu biti žuta ili prljavo bela. Frošle godine smo hvatali više izrazito tamnih jedinki, dok smo prethodnih godina nalazili više svetlijih jedinki.

Minois drias - prednje krilo je tamno crnomrke boje. Obično je sa dva nekada sa jednim okom koje ima plavkastu sredinu. Na donjim krilima sa gornje strane ima tamne tačke koje kod nekih jedinki nismo utvrdili. U kluču nismo našli podatke bez ovih tačaka.

Issoria latonia - prema podacima u literaturi četiri generacije ove vrste se razlikuju po veličini. Merenjem smo ustanovili da su razlike izmedju generacija 1,5 mm. Od 20 mm do 24,5 mm.

Pokušali smo da utvrdimo vezu izmedju biljnih familija i familija leptira kojima se gusenice hrane. Kod dnevnih leptira se ta veza može uočiti kao npr. Pieridae idu na krstašice, Satyridae na trave, Lycaenidae na leptirnjače, dok kod noćnih leptira ova veza nije uočljiva.